

Богомир Јерemiћ

НОВА ФУНКЦИЈА 1941. ГОДИНЕ

ПОЛИТИЧКИ КОМЕСАР¹⁾

(пред борцима легални представник Партије и највећи борац за спровођење њене политичке линије)

Као што је познато, на Саветовању у Столицама крај Крупња²⁾ је, користећи се дотадашњим искуствима устанка у Србији, између осталог утврђена и структура штабова одреда и нижих команди, што је знатно ојачало војну организацију устанка.

Штаб одреда сачињавају командант, његов заменик и политички комесар. Док су задаци и улога прве двојице уопште у војним формацијама већ били познати из ранијих ратова и борби за ослобођење, политички комесар се 1941. јавља први пут у оружаним формацијама код наших народа и зато је од интереса упознати се са његовом функцијом у партизанским одредима, посебно у Србији 1941. Свакако да је врховно партизанско руководство, уводећи на почетку устанка звање политичког комесара, имало одређени циљ. Али о томе, колико је познато, није сачувана изворна документација. Врло је вероватно да је и у Столицама било говора о искуствима из рада политичких комесара и да је то искуство позитивно оцењено, о чему говори одлука о структури штабова одреда.

Један документ штаба Ваљевског НОР одреда, датиран непосредно после Саветовања у Столицама (а и сам одред је био на том терену и у близини Врховног штаба) ипак може донекле осветлити тадашњу концепцију о задацима и улози политичких комесара. Штаб Ваљевског одреда издао је 3. октобра 1941. „Упутство за рад политичким комесарима бр. 1”,³⁾ у коме се каже:

„Сваки политички комесар у одреду, чети или воду није постављен само због звања, управо имена политичког комесара. Политички комесари постављени су ради:

- 1) политичког, културног и просветног рада
- 2) за држање морала у четама код војника
- 3) ради исхране, хигијене и чистоће у одреду (чети).

Здравствено стање чета зависиће од рада политичких комесара. Политички комесари треба да буду вредни, одани и пожртвовани, управо да одговарају функцији која им је додељена.

И пре и после борбе требају да одржавају реферате ради одржавања морала код војника. У погледу исхране требају да воде рачуна да сваки војник буде задовољан и да исхрана буде што је могуће боља, у исто време и правилно расподељена. Ту нашу политички комесари треба да буду најбуднији, поготову када је у питању исхрана. Што се тиче одеће и хигијене у исто време водити рачуна да се војницима у том погледу изађе што боље у сусрет.

Милосав
Милосављевић

Политички рад у чети мора се појачати, с тим што ће се одржавати чешћи састанци с војницима. На овим састанцима објашњавати ко организује наше одреде, какви треба да буду и чему служе. О понашању војника—партизана у борби и при одласку у села ради извршења неког задатка војницима треба говорити да се достојно понашају и да схвате да је наша борба народно-ослободилачка и да треба као такви верно да служе свом народу, у исто време да се наш партизански одред разликује од оних који су узели пушке ради пљачке и насиља.

У исто време објашњавати спољну и унутрашњу ситуацију, о успесима црвене армије на источном фронту, о насиљу и зверству немачких фашиста на заузетој територији источног фронта.

По питању четника раскринкавати Косту Пећанца као издајника Српског народа који се ставио у службу немачким окупаторима. Објаснити сарадњу са војно-четничким одредима који се заједно са нама боре за слободу српског народа.

Напомињемо да ова упутства морају се што хитније спровести на све јединице партизанског одреда.”⁴⁾

Овај документ добро показује задатке и улогу политичких комесара у партизанским одредима у Србији 1941. године. У њему се једино не говори, свакако из оправданих разлога конспирације (па и сам текст који смо цитирали био је пао непријатељу у руке), о односу политичких комесара и Партије, односно њених руководстава. У ствари политички комесар 1941. у Србији увек је био члан Партије, а комесар одреда најчешће члан Окружног комитета на терену одреда. Политички комесар је у неку руку био пред борцима легални представник Партије и највећи борац за спровођење њене политичке линије. Отуда је политичко-просветни рад с борцима и био његов првенствени задатак. При томе треба имати у виду да се са стварањем и брзим развојем партизанских одреда за Партију отворило једно сасвим ново подручје организационог и политичког рада: рад и организација партијских и скојевских организација у партизанским одредима.

Сем тога, потреба политичког комесара у устаничким дањима 1941. је била од изузетног значаја, ако се узму у обзир речи друга Тита из чланка који је написао о сточићком Саветовању у Билтену Врховног штаба од 1. октобра 1941., где се, између осталог, каже:

... „У неким одредима дисциплина је још слаба; има још самовоље и разних испада. Те појаве су разумљиве кад се има у виду да су у партизанске одреде дошли људи који уопште нису били вични војној дисциплини и животу. Уклањање тих недостатака — то задатак политичких комесара и командира. Партизански одреди морају се одликовати не само великом храброшћу већ и чврстом дисциплином и другарством, јер ће само тако бити способни да изврше своју историјску мисију, ослобођење народа Југославије од омражених окупатора и разних народних изрода” ...⁵⁾

Напомене:

1) Текст је из књиге: Др Јован Марјановић, Устанак и народноослободилачки покрет у Србији 1941. Београд, 1963, 234—235. Избор и припрема текста — Богомир Јеремин.

2) Саветовање у Столицама крај Крупња одржано је 26. септембра 1941. у присуству око 20 највиших и високих руководилаца ослободилачког покрета и партизанских одреда.

3) Архив Војно-историјског института ЈНА, фонд ИО Покрета, — 1641 — 6 — 2.

4) Документ је потписао политички комесар Ваљенског одреда Милосав Милосављевић, за кога се у полицијском препису документа, који је једино и сачуван, каже у загради испод потписа „Сигурно лажно име”, што није било тачно.

5) Зборник НОР, II—1, 74.